

FRÅN SKARPÅN TILL BRÄNTAN

Arkeologisk utredning

Ygsbo S:6, Skarpå 1:1, 2:1, Yg 9:3, 9:4, Borr 2:4, 2:14, 3:3, 3:11, 5:50, 5:51, 7:1,
Ljusdals-Vik 3:10, 3:11, 3:12, 3:13, 3:14, 3:19, 3:20 och 3:21

Färila och Ljusdals socknar

Ljusdals kommun

Hälsingland

2015

Inga Blennå

FRÅN SKARPÅN TILL BRÄNTAN

Arkeologisk utredning

Ygsbo S:6, Skarpå 1:1, 2:1, Yg 9:3, 9:4, Borr 2:4, 2:14, 3:3, 3:11, 5:50, 5:51,
7:1, Ljusdals-Vik 3:10, 3:11, 3:12, 3:13, 3:14, 3:19, 3:20 och 3:21

Färila och Ljusdals socknar

Ljusdals kommun

Hälsingland

2015

Rapport 2015:23

Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2015

Omslagsbild: Nyregistrerad kolningsgrop i Färila socken. Foto: Inga Blennå

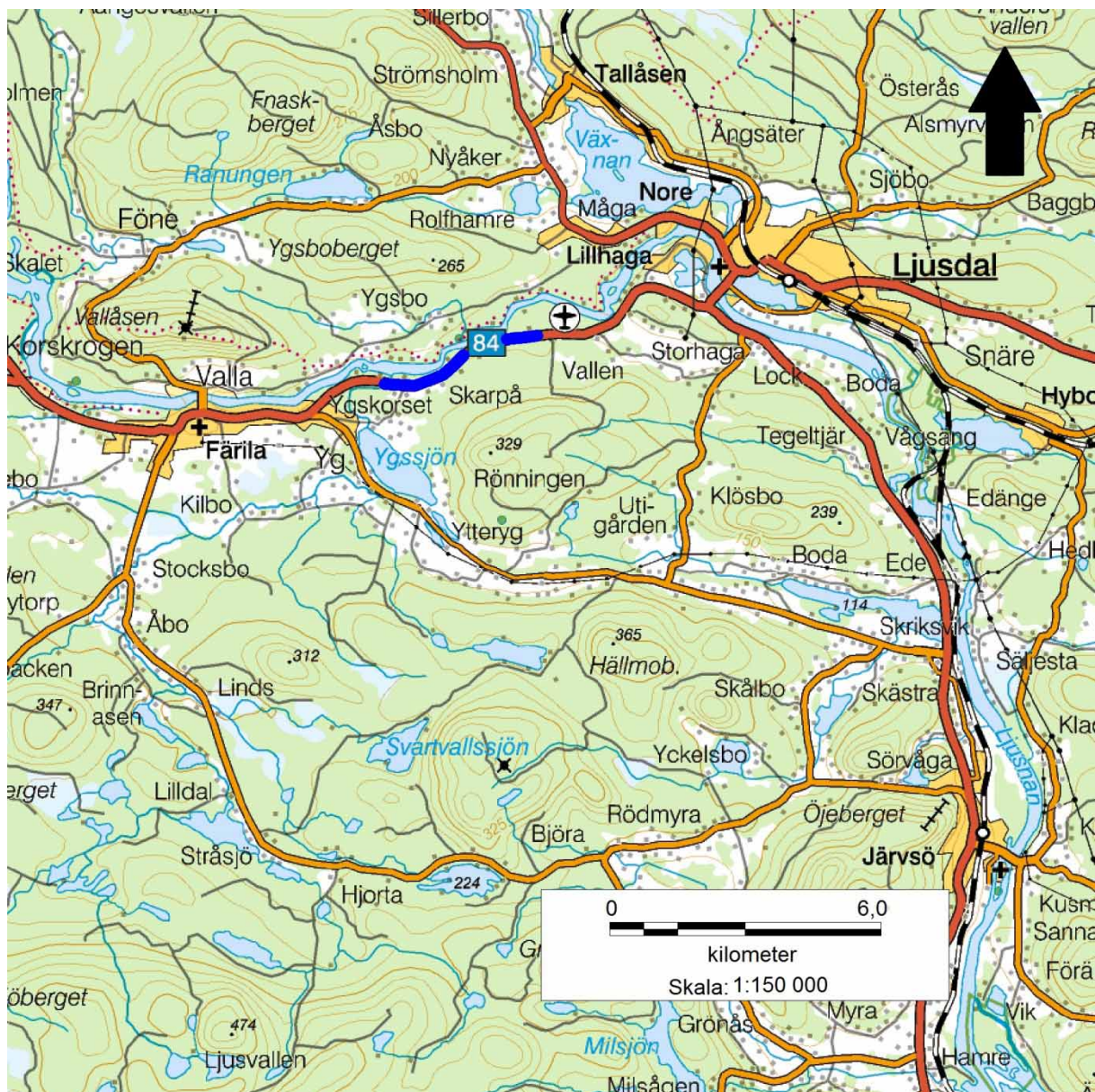
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

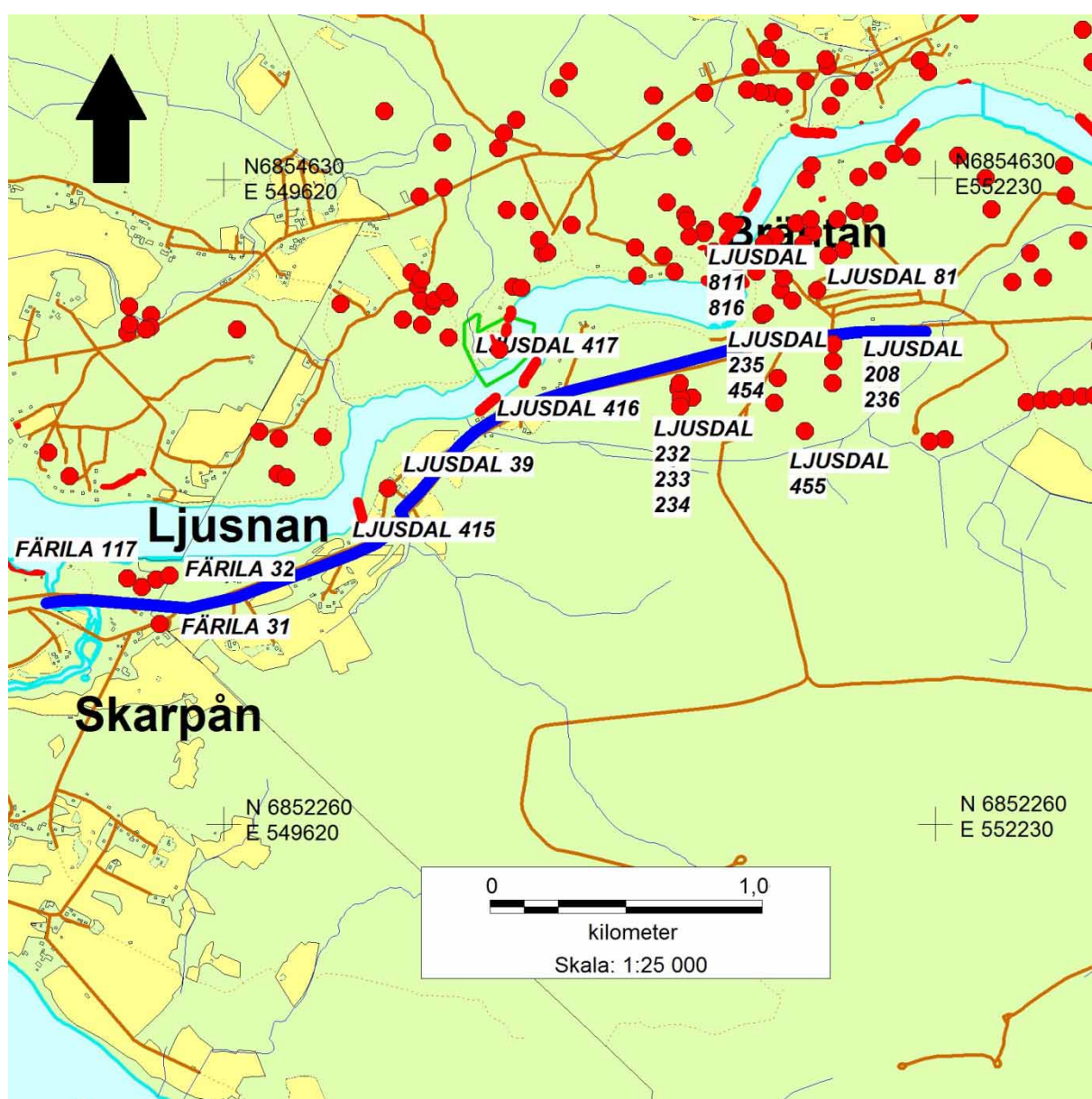
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	8
Tidigare undersökningar.....	9
Resultat.....	9
Förslag till vidare åtgärder.....	9
Referenser.....	10
Administrativa uppgifter.....	10
Bilaga. Objekttabell.....	11

Figur 1. Utdrag ur digitala översiktskartan. Undersökningsområdet är markerat med blått. Skala 1:150 000

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har gjort en arkeologisk utredning, steg 1, i form av en inventering av arbetsområdet för en planerad vattenledningsdragning mellan tätorterna Färila och Ljusdal, Ljusdals kommun, Hälsingland. Länsmuseet har tidigare utrett etappen mellan Mon och Yg inom samma sträckning (manus Altner & Blennå 2015). Nuvarande utredning sträckte sig mellan Skarpån i väster och Bräntan i öster, och berörde ett flertal fastigheter. Utredningsområdet var 3,6 kilometer långt och 10 meter brett. Vid utredningen nyregistrerades en fornlämning, utgörande en kolningsgrop. Lämningen ligger utanför ledningsdragningen och bör kunna undvikas vid grävarbetena. För övrigt berörs inga fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar.

Figur 2. Utredningsområdet markerat med blått. Omkringliggande fornlämningar är markerade med rött.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ljusdal Energi utfört en arkeologisk utredning, steg 1, i samband med en planerad nydragning av en vattenledning mellan Färila och Ljusdal. Utredningen genomfördes i form av en inventering av sträckan mellan Skarpån i väster och Bräntan i öster. Ett flertal fastigheter ingick i utredningsområdet som var 3,6 kilometer långt och 10 meter brett.

I undersökningsområdets närhet finns ett antal tidigare registrerade fornlämningar och det bedömdes som troligt att flera oregistrerade lämningar kunde finnas i området.

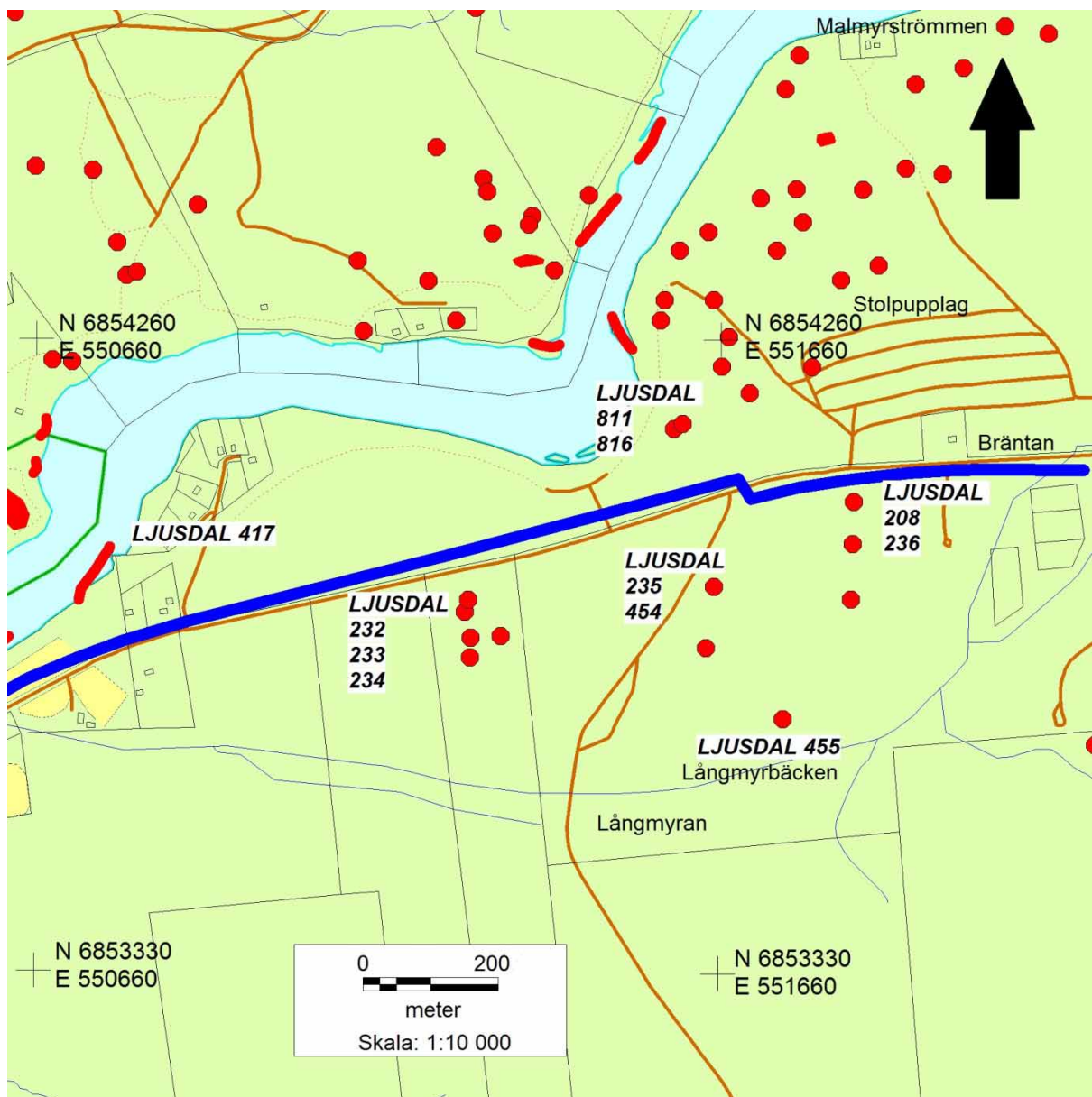
Utredningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 431-3991-15) den 19 augusti 2015 av Maria Björck och Inga Blennå. Kostnadsansvarig var Ljusdal Vatten AB.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med utredningen var att kontrollera eventuell förekomst av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom arbetsområdet. Utredningen utfördes i form av en okulär inventering. Påträffad fornlämning mättes in med GPS, beskrevs, fotograferades och märktes ut med blågula fornlämningsband. Provgrävning med fyllhammare gjordes i området runt kolningsgropen för att söka efter tillhörande blästplats, men inga övriga lämningar framkom.

Figur 2. Utredningsområdet markerat med blått. Den nyregistrerade kolningsgropen markerad med grönt. Omkringliggande lämningar markerade med rött.

Figur 3. Utredningsområdet markerat med blått. Omkringliggande lämningar markerade med rött.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Undersökningsområdet är beläget söder om Ljusnan och i närområdet finns ett stort antal fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar.

Utredningsområdet ligger mellan 145 och 155 meter över havet. Området består av sandig skogsmark, men även odlingsmark, tomtmark och övrig skogbevuxen mark förekommer. Den östra delen utgörs till stor del av sandig tallhed, delvis också av markberedda hyggen, medan den västra delen har en större andel tomt- och odlingsmark.

I Ljusnans direkta närhet finns bland annat stenåldersboplatser (exempelvis Färila RAÄ 117), järnframställningsplatser (exempelvis Färila RAÄ 105) och ett stort antal kolningsgropar (exempelvis Färila RAÄ 32:1-3, Ljusdal RAÄ 81:1, 208:1-2, 210:1, 232:1, 233:1-2, 234:1-2, 235:1 och 811) sedan tidigare registrerade.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Nydragningen av vattenledningen mellan Färila och Ljusdal följer till största del befintlig väg. Den nu aktuella utredningen är gjord som en delsträcka inom den dragningen. Läns museet har tidigare utrett sträckan mellan Mon och Yg i Färila socken. Vid utredningen framkom att sträckningen invid en fornlämning inte gick att justera. En kolningsgrop kom därför att slutundersökas (manus Altner & Blennå 2015).

I Ljusdals och Färila socknar har tidigare bland annat flera kolningsgropar och en järnframställningsplats undersökts. Kolningsgroparna har då daterats tillkomna mellan vendeltid och medeltid. Järnframställningsplatserna daterades till mellan vendeltid och medeltid (Eriksson et al. 2007:69, 74f).

Figur 4. Den nyregistrerade kolningsgropen fotograferad från söder. Foto: Inga Blennå.

RESULTAT

Det historiska kartmaterialet visade att den nuvarande orten Morvall finns karterad som Moorwallen redan 1645. Sannolikt har den tidigaste bebyggelsen utgjorts av en fåbod eller ett bodland. Vid utredningen framkom emellertid inga lämningar kopplade till platsen. För övrigt visade det historiska kartmaterialet inga bebyggelseenheter eller andra lämningar inom undersökningsområdet.

Vid utredningen inventerades hela sträckan okulärt och provstick med jordsond gjordes på ett flertal lägen. Direkt utanför den planerade ledningsdragningen framkom en tidigare oregistrerad kolningsgrop. Kolningsgropen låg 14 meter söder om landsvägen. Bottenplanet var rektangulärt, 5×2,5 meter stort och 0,5 meter djupt med en omkringliggande 2,5 meter bred och 0,2–0,5 meter hög vall. Fornlämningen dokumenterades och märktes ut med blågula fornlämningsband. Inga övriga lämningar förekom inom undersökningsområdet.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Kolningsgropen ligger utanför ledningsdragningen och bör därmed kunna undvikas vid grävarbetet. Det är därför viktigt att hela lämningen, så väl vällen som gropen och ett omkringliggande skyddsområde, tydligt märks ut och att maskinförarna informeras.

Figur 5. Markberett hygge i utredningsområdets östra del. Foto: Inga Blennå.

REFERENSER

- Altner, A., & Blennå, I. 2015. *Förhistorisk kolning i Färila*. Manus.
- Eriksson, K., Persson, M., & Ulfhielm, B. 2007. *Arkeologisk forskningshistorik över Gävleborgs län*. Rapport Länsmuseet Gävleborg, 2008:05.

Övriga källor

- Ekonomiska kartan 1957: Ytteryg J133-16G0b60, Ygsbo J133-16G1b60
 V12-37:2 Storskifte på hemskog 1817
 V32-1:7 Storskifte på skog/skogsmark 1803
 V32-1:1 Geografisk avritning 1654

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- Länsstyrelsens dnr: 431-3991-15
 Länsmuseet Gävleborgs dnr: 2510/320
 Uppdragsgivare: Ljusdal Vatten AB
 Undersökningstid: 19 augusti 2015
 Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Inga Blennå
 Personal: Maria Björck och Inga Blennå
 Fastigheter: Ygsbo S:6, Skarpå 1:1, 2:1, Yg 9:3, 9:4, Borr 2:4, 2:14, 3:3, 3:11, 5:50, 5:51, 7:1, Ljusdals-Vik 3:10, 3:11, 3:12, 3:13, 3:14, 3:19, 3:20, 3:21
 Socken: Färila och Ljusdal
 Kommun: Ljusdal
 Koordinatsystem: Sweref 99 TM
 Höjdsystem: RH 2000
 Utredningsområde: ca 34 000m²
 Arkeologtimmar: 18 timmar fältarbetstid
 Digitala inmätningar: Shape-filer med lämningens position förvaras på Länsmuseet Gävleborg
 Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

BILAGA. OBJEKTTABELL

Obj.nr	Lämnings- typ	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker utbredning
1	Kolningsanläggning	Kolningsgrop, rektangulär, 5 x 2,5 m (NNV-SSÖ) och 0,5 m dj. Runt kanten finns vall, 2,5 m br och 0,2-0,5 m h. Vid sondning framkom kol i groppen och i vallen. Terräng: Småkuperad sandmark Vegetation: Skogsmark, granskog Vegetation på lämning: 2 granar	Fornlämning	Nej	Nej

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE